

วิญญาณของครู

ธมฺมสาโร ภิกขุ วัฑบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

พิมพ์เป็นทีระล็ก

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อาจารย์นิลรัตน์ บรรณสิทธิ์วรสาสน์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๗ เมษายน ๒๕๐๕

อส

1502

วิญญาณของครู

ธมมสาโร ภิกขุ วัดบวรนิเวศวิหาร

เมื่อเห็นบัตร กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ
อาจารย์นิรันดร์ ทั้งเป็นครุมีชื่อเสียงมาก ชวนให้
หวนคำนึงถึงวิญญาณของครูที่ประหลาดมาก ตัวครูเอง
มีความหนักแน่นเป็นเดิมพัน สามารถดำรงตนเองให้
เป็นที่เคารพรักใคร่ได้โดยวิชาครูหรือด้วยวิญญาณของ
ครู ศิษย์หญิงเรียกว่า *คุณครุคะ* หรือ *อาจารย์คะ* ศิษย์
ชายเรียกว่า *คุณครุครับ* หรือ *อาจารย์ครับ* ผู้เขียน
ได้ยินแล้วก็พลอยรันทนขึ้นไปกับความเคารพรัก
ระหว่งครูกับศิษย์ซึ่งมตอกนันทวย และความ
เคารพรักระหว่งครุอาจารย์ กับ ศิษย์นั้นดูเป็นไปอย่าง
แนบแน่นเหลือเกิน บางทีศิษย์ของครูหรืออาจารย์
นั้น ๆ มาคุยกับผู้เขียนก็ขยี้แผลงเรียกว่า *อาจารย์* แล้ว
ถามข้อข้องใจ *คนเราตายไปแล้วสูญหรือจะมาเกิดอีก*

แล้วก็ไปที่เพื่อนว่า พวกเราเถียงกันมาแล้ว คน
 นี้แน่ เขาว่าตายสูญ? เมื่อผู้เขียนโดนเข้าอย่างนี้
 ก็เลยต้องตั้งตัวเป็นอาจารย์ชั่วคราว ตอบแก้ขัดไป
 พอสมควร โดยบอกว่าคนเราก้เหมือนกันกับเมล็ดพืช
 นำไปเพาะงอกงามบ้างไม่งอกงามบ้าง แต่ก้คนนั้นพระ
 ราชารองค์หนึ่ง มีมะม่วงซึ่งมีผลมีรสอร่อยมาก มี
 พระประสงค์จะพระราชทานแต่พระราชประเทศอื่น ๆ
 ทดลองเสวยดูบ้าง เพื่อจะอวดความมีของดีพิเศษของ
 พระองค์ ทรงเสด็จ ปมเด่น หรือ อีโก้ อวดเพื่อน
 กษัตริย์ด้วยกัน หรืออะไรทำนองนี้แหละ แต่พระองค์
 ใช้จ่ายเงินปลากกระเบนแหงเข้าไปทำลายในเมล็ดที่มันจะ
 เป็นหน่ออกนั้นเสีย เพื่อป้องกันมิให้กษัตริย์นั้นนำไป
 เพาะปลูกมะม่วงรสดีแข่ง เมล็ดมะม่วงเช่นนั้นนำไป
 เพาะก้ไม่งอกเป็นต้นมะม่วงขึ้นมา คงสูญหายไป
 ดินแน่ ส่วนเมล็ดที่มิได้ทำลาย คงเป็นเมล็ดที่มันงอก
 และหน่อ เมื่อนำไปเพาะก้งอกเป็นต้นมะม่วงขึ้นมา

ไม่สูญเสีย คนเรานึกเหมือนนกนั ถาต้นยางคือต้นหาแล้วก็
 ไม่เกิดดอก ถายังมยางคือต้นหาเกิดดอก.. หยุดทั้งระยะ
 เพื่อให้ต่อมาลายมีเวลาสร้างนาลายเพิ่ม...

อาจารย์ ก็ทำอย่างไร คนเราถึงจะหมดยางได้ล่ะ ?

คำถามเร่งเข้ามามาก ต่อมาลายผลิตสิ่งที่ต้องการ
 ไม่ค่อยทัน เพื่อจะรวบรวมปัญหา จึงบอกว่าต้อง
 ปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ มี **สัมมาทิฐิ** ความ
 เห็นชอบ **สัมมาสังกัปปะ** ความดำริชอบ **สัมมา-
 กัมมันตะ** การทำงานชอบ **สัมมาอาชีวะ** เลี้ยง
 ชีพชอบ **สัมมาวาจา** เจรจาชอบ **สัมมาวายามะ-
 เเพียรชอบ** **สัมมาสติ** ระลึกชอบ **สัมมาสมาธิ**
 ตั้งใจชอบ คือต้องทำทางแปดองค์นี้ให้รวมสามัคคีเป็น
 หนึ่งใจเดียวเดี๋ยวเสื่อมองค์เดียว แล้วต่อจากนั้นก็จะ
 เกิดพลังงานอย่างมหาศาล บับยางคือต้นหาของ
 มนุษย์ให้แห้งไป เช่นเดียวกับผีเสื้อขาณุทางปรมาณู
 เขาบอกว่า บ้าสามารถทำลายคอมป์ชนิดหนึ่ง ให้มี

แรงระเบิดทำลายได้เท่ากับดินระเบิด ที่ เอน ที่ ยึด
 ล้ำต้น ต่อไปคงจะค้นคว้า เอาสารที่มีแก่นปรมาณู
 เป็นลบแทน โปรตอน และเปลือกปรมาณูมี โปรสิ-
 ตรอน เป็นบวก อีเล็กตรอน ซึ่งเป็นลบมาแทน ก็เมื่อ
 นั้นแหละโลกจะสลายกลับไปเป็นดวงอาทิตย์ คือกลุ่ม
 พลังงานตามรูปเดิม เป็นวงบรรจบของวิญญู อริย-
 มรรคมีองค์ ๘ เมื่อสามัคคีกันเต็มทีจนเป็นหนึ่งไม่ม
 สอง ก็เล็ก็จะสลายตัวเป็นการจบของวิญญู...

อาจารย์ แล้วจะทำอย่างไรดีละจึงจะรู้มรรค ๘ ดี
 และปฏิบัติอย่างไรได้? โอ แอ่ อาจารย์ก็ยังไม่เหมือนกัน
 ผู้เขียนนี่ใจใจ เวลานักำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย
 ปฏิบัติมรรค ๘ แบบเก็บเล็กผสมน้อยไปพลางก็ได้
 มรรค ๘ นั้น แต่ละองค์ก็ยังมีข้อย่อย ๆ ออกไปอีก
 เช่นองค์ สัมมาวาจา เจรจาชอบ ก็มีถึง ๔ คือ พุดปด
 พุดส่อเสียด พุดคำหาญพ พุดเพื่อเจ้า ใครยังมีสำนวน
 โวหารในการเจรจาเต็มอัตราทั้ง ๔ นี้ ก็ลองเก็บเล็ก

ผสมน้อยเป็นอย่าง ๆ ไปจนกว่าจะละเอียดครบทั้ง ๕ ก็ นับได้ว่า ทางวาจาดีบริสุทธิ์ไปอย่างหนึ่ง แล้วก็นำไป เก็บเล็กเก็บน้อยของคน ๆ อื่น ทำอย่างนี้เรื่อย ๆ ไป ก็อาจจะได้ครบพร้อม ๆ กับสวมเสื่อครูย วันในหลวง พระราชทานปริญญาบัตร...

อาจารย์ ขอลากันไปก่อน วันหลังจะมาหาอาจารย์ ใหม่ วันนั้นก็ เคยว่าผู้ปกครองจะหาว่าไกล เป็นอัน ว่าผู้เขียนยังมีมาลายเหลืออยู่อีกเล็กน้อย รู้สึกว่า ครู หรือ อาจารย์ เป็นชื่อที่ฝังจิตใจของนักเรียนนักศึกษา หรือนิสิตไว้อย่างลึกซึ้งมาก ถ้าสิ่งใดพวกเขาตั้งใจ ใครจะถามกันถึง ครู หรือ อาจารย์ เขาเห็นว่า ครู หรือ อาจารย์ จะเป็นผู้ไขข้อข้องใจให้ได้ ผู้เขียนตก ที่นั่งเป็นอาจารย์ไปชั่วโมงเศษ ๆ รู้สึกว่าเด็ก ๆ ของ เรานั้น มีความน่าเอ็นดูในเรื่องอยากรู้อยากเห็นเป็น อันมาก และรู้สึกว่าครูอาจารย์ทั้งหลายได้สร้าง *เครดิต* หรือ *สินเชื่อ* ไว้แก่ศิษย์ไม่น้อย...

วันครูแต่ละปี เป็นวันที่ครูได้ร่วมประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา และฟังคำปราศรัย นอกจากจะทวนระลึกถึง **บูรพาจารย์** หรือ **วิญญาณของครู** ในอดีตแล้ว ก็ทำให้นึกถึงวิญญาณของครูในปัจจุบัน ครูทั้งหลายในปัจจุบันนี้แหละ จะประทับใจวิญญาณของตนลงไปให้นักเรียนให้ดีเด่นดีไปในอนาคต โดยคำสอนอันหลังไหลออกมาจากจิตใจ ด้วยความกรุณาปรานี วิญญาณของครูหรือคำของครูนั้น ย่อมอยู่ที่การสั่งสอนดีเป็นประการสำคัญ...

เจ้าเขยเจ็บแล้วจงจำเอาคำสอน

เราจะจรไปยังดาวดึงสา...

คำข้างบนนี้ยกให้เป็นของครู ในทางจริยศึกษา ชนิดที่ครูนั้นแม่จะได้เลื่อนตำแหน่งไปเป็นเทวดาแล้ว แต่ยามศิษย์ - ตกทกข์ ไต่ยาก เจ็บ ปวดรวดร้าวทั้งกายและใจ อันเนื่องมาจากศิษย์ละเมิดคำสั่งของครูเอง มิให้เบ็ดเตล็ดในกลางทางเกรงจะพบโมรา และจะเกิด

โทษร้ายแรงในการชิงสุกก่อนห่ามชน แต่ศิษย์ผู้เลอ
 รอนักเปิดสอบพบนางในกลางบ้านได้ พบที่แรกก็
 ชื่นชมหนักหนาเหมือนแมวเห็นปลาอย่าง แต่พอกว้าง
 ดิดคอ แมวกัดตาเหลือกทุกทีทุกเล่มทน ตกในลักษณะ
 เดียวอุ่มค่อม เท่านั้นยังไม่พอ ดำมืดบยงถกขึ้นไป
 ข้างโจรไพรเสียอีก ต้องล้มลงนอนกถึงรำพันว่า

เจ้าเดินไพรพริกใส่บั้นเอวอุ่ม

ไม่ควรคุมฆ่าไฟให้ผันผืน...

และรำพันตะกุกตะกักต่อไปอีกอย่างหมดหวังของ
 ชายที่เสียเชิงชายว่า

น้ำใจนางเหมือนน้ำค้างที่ไต้ร่วมพฤษ

เมื่อยามดึกดั่งจะรองไว้ดื่มได้

ครั้นรุ่งแสงสุริยฉายก็หายไป

มาเห็นใจเสียเมื่อใจจะขาดรอน...

แม้ศิษย์จะละเมียดคำสั่งและเกิดอันตรายในการชิง
 สุกก่อนห่ามจนถึงเพียงนี้แล้ว ด้วยวิญญูญาณของครู

มิใช่ชนาหน้าแล้ววางอุเบกขาเฉยเลย ครูยังยอมจาก
 ดาวดึงส์ส่งสร่างค่างสัตว์รกรับมาช่วยศิษย์ และ
 เมื่อพ้นคนความรู้สึกขึ้นมาได้ ก็เอาคำครุมาบอกไว้ว่า
เจ้าเคยเจ็บแล้วจงจำเอาคำสอน เพียงเท่านั้นยังไม่
 จุใจครูซึ่งเป็นทรมกอย่างยิ่งของศิษย์ ยังแต่ตงความ
 ปรารถนาดีต่อไปอีกว่า

จะข้ทิศเวียงชัยให้ไคลคลา

ไปข้างหน้าทางทิศอุดรตรง

ที่กลางทางมีนางอยู่ในเขา

ไปเถิดเจ้าจะได้ชมสมประสงค้

อันตัวนางเป็นบุตรท้าวภูษชงค้

นามอนงค์วรรณมุขจลินท์...

เรื่องนความจริงเป็นเพียง **จับทศโรพ** ของท่าน

สุนทรภู่ แต่ก็เป็นเรื่องเก็บมาจาก **จูพฬนุคหบัณฑิต**

อันเป็นชาติกนิในทางพระพุทธศาสนา ดังเช่นนั้นเรื่อง

อย่างนี้ทำให้เรามองเห็นหัวใจครูได้ ๒ ประการ คือ

ครูสอนเรื่องเคยเจ็บแล้วให้จำประการหนึ่ง อีกประการ
หนึ่ง ครูพยายามวาดภาพในอนาคตให้เห็นอะไรสดชื่น
โดยกระซิบบอกว่า ที่กลางทางมีกระอยู่ไหมเขา ไปเกิดเจ้า
จะได้ชมลมประสงฆ์... เป็นอันว่าครูได้ช่วยดูแลชีวิตของ
ศิษย์ในปัจจุบัน แล้วยังแถมบอกวิถีชีวิตในอนาคต
ให้ศิษย์อีกด้วย...

ในแม่น้ำลำคลอง หรือสายฝนจากฟ้าสู่ราลัยก็ตาม
ย่อมมีปกติไหลจากที่สูงหรือหยาดย่อยลงไปสู่ที่ต่ำทั้ง
สิ้น แต่หัวใจของครูย่อมหลังไหลไปสู่ศิษย์ได้ทุกทิศ
ทุกทาง ยามศิษย์เป็นปกติไม่ทุกข์ร้อน ก็เมตตา
รักใคร่ ยามศิษย์ตกทุกข์ได้ยากก็ กรุณาสงสาร ยาม
ศิษย์ได้ตก มุกิตาพลอยยินดี ยามศิษย์เลวทรามต่ำช้า
คือเป็นช่างเหลอขอ หรือหนักเป็นเรือเหลอเขญ ก็
วาง อเบกขาไม่เกลียดชัง สายใจของครูจึงเป็นสาย
สัมพันธ์กับศิษย์แต่ในทางทดแทนน ด้วยเหตุนี้ศิษย์
มีครูจึงเอาตัวรอดได้เสมอ ส่วนคนที่ไม่มีครูจึงมัก

อับจน เบบคนเกรงเสียหายต่าง ๆ นานา ถึงกับก่อ
เหตุอุกฉกรรจ์ เผาบ้านเผาเมือง ซ้ำผู้ฆ่าคนอันน่า
สยดสยอง หรือฆ่าตนเองก็มี...

เมื่อครั้งหนุมานเผาลงกา งานเผาสำเร็จเสร็จสิ้น
ลงตามประสงค์ ไฟที่ไหม้ลังกามอดดับไปแล้ว แต่
ไฟที่ติดหางหนุมานยังไม่ดับ คงลามไหม้คุกรุ่นอยู่เสมอ
แม่หนุมานจะโดดดำลงในน้ำสุดแล้วสุดอีก ไฟที่หางนั้น
ก็ไม่ยอมดับ ในที่สุดก็ต้องชมซานไปหาครู ซึ่งเพียง
แต่ครูบอกใบ้ปริศนาให้เล็กน้อย หนุมานผู้ **สั่นคิด** ก็
ได้คิด เอาหางเข้าปากอมไฟที่รุ่มรอนกดับทันที น
แหละเรื่องของครู ถ้าศิษย์มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ
บากหน้ามาหาครู ครูก็จะช่วยแนะนำวิธีดับร้อนให้...

ครู คำเดียวย่อมบรรจุความหมายได้หลายอย่าง
และแต่ละอย่างเป็นความดี เรียกว่าความดีขั้นครู โดย
เฉพาะได้แก่ — เป็นผู้มีความหนักแน่น — เป็นผู้ทศษย์
เคารพ — เป็นผู้ส่อน.

ครู - ผู้มีความหนักแน่น ความหนักของครูย่อมมี
 คุณสมบัติเหมือนของนกบทั้ง ซึ่งใช้สำหรับเช่นเหล็ก
 ให้เป็นรูปต่าง ๆ เช่นมีดพร้าดอกดาบให้มีความแหลม
 คมที่จะใช้คมได้ดี บางทีครูก็เจอศิษย์เหล็กกล้าแข็ง
 เหนียว ทงคือทงตงทงต่าน เช่นผู้ชนะสิบทิศ - ขาขอบ
 ศิษย์ของครูคนหนึ่ง วันหนึ่งครูคนนั้นถามนักเรียนในชั้น
 ว่า รัมมะ คือ อะไร? ขาขอบ ตอบเป็นสำเนียง
 ฝรั่งพยัญชนะ ลั่นห้องว่า รัมมะคือคนاجر ส่วนขอบ
 สาคร คงดวงประทีป ชัชวาล... เมื่อครูเจอนักเรียน
 จอมทะเลงเช่นนางงใช้ชอนเช่นลงไปอย่างหนักว่า นัก-
 เรียน อะไร อปป์ริยี่ เช่นนี้! ขาขอบ ศิษย์เหล็ก
 กล้าก็ตอบสวนไปทันทีว่า ครูระยาด่านักเรียนอปป์ริยี่
 ครูจึงอธิบายอย่างใจเย็นหนักแน่นว่า อับ แปลว่า มีด
 ปรียี่ คือ บัญญา อปป์ริยี่ แปลว่า ไม่มีบัญญัติ
 แต่บัญญัติของ จะเด็จ หรือ ผู้ชนะสิบทิศ ที่ตั้งอยู่
 ในร่างของ ขาขอบ หรือ โชติ พรพัตร์ หาได้

คล้ายพิโรธลงไม่ วันหลังยังเอาเท่าขยหมวกครุณน
 เลี้ยอีก แล้วหนีโรงเรียนไป ถึงเช่นครุก็มีได้ออเอา
 เป็นเหตุตติครุตติศิษย์กัน ต่อมาภายหลังครุเห็นศิษย์
 เดินตุหรัตตุหรัอยู่ จึงถามดูได้ความว่ายังไม่ม้งานทำ
 ก็จัดหางานให้ทำ และยังถือว่า เป็นศิษย์เสมอ เช่นนี้
 แหะละ เป็นความหนักแน่นของครูอย่างหนึ่งในหลายสปี
 อย่าง...

ครู - ผู้ที่ศิษย์เคารพ การวางตัวให้เป็นทีเคารพ
 ของศิษย์ นับว่าเป็นคุณสมบัติอย่างสูงของครู ครู
 ต้องทำตัวให้สูง ทั้งในทางวิชาการและศีลธรรม
 วัฒนธรรม ตลอดถึงระเบียบและขนบธรรมเนียม
 ประเพณี การตรงต่อเวลา บอกว่า ๑ เป็น ๑ บอก
 ว่า ๒ เป็น ๒ และมีความประพฤติในสิ่งที่ดีที่ชอบ
 เสมอต้นเสมอปลาย **ปล่อยปฏิกิริยาตามเหตุผล ไม่**
ปล่อยไปตามอารมณ์ว่าวูบวาบ ทำตนให้สูงลิบลิ่ว
 อยู่เสมอ มีลักษณะยอดเยี่ยมเหมือน **คุรุศิษย์** อัน

มีขอดเป็นที่เคารพ คือ **เคารว้สังกร** หรือ **เอเวอเรสท์**
 ในเทือกเขาหิมาลัย ศิษย์ไม่มีทางจะทำตัวให้เทียม
 เท่าได้ในด้านของความเป็นครู...

ครู - ผู้ส่งสอน การสั่งสอนเป็นคุณสมบัติพิเศษ
 ของครู ครูใช้วิชาครู สอนตามภูมิปัญญาของศิษย์
 ครูเป็นเสมือนแม่พิมพ์สำหรับหล่อหลอม หรือครูเป็น
 เหมือนช่างปั้นที่ปั้นรูปอะไร ๆ ก็ได้ ตลอดถึงปั้นให้
 ศิษย์เป็นบุคคลเยี่ยมกว่าพันเพ็ดมิชขึ้นไป ครูเหนือ
 กว่าช่างปั้นธรรมดา ช่างปั้นธรรมดาสามารถจะปั้นรูป
วิมล หรือเทพธิดานางฟ้าได้ ๆ ให้สวยสดงดงามเพียงใด
 ก็ยอมทำได้ แต่ศิลปะหัตถกรรมที่สำเร็จจากช่างปั้น
 เหล่านั้น ก็เป็นเพียงวัตถุนั่งอยู่อริยาบถเดียว ถ้ายม
 ด้ กงยมคางอยู่อย่างนั้น หากมนุษย์เราใครเป็นอย่างนั้น
 ก็คือเป็น **บัว** เพราะคำว่า **บัว** นั้นก็มีใช้อะไรมากมาย
 นักรอก ดูเหมือนเขานิยามเอาที่อาการคางนั่นเอง
 คนก็ **มีพูด มีหัวเราะ มียิ้ม** กันไปตามเรื่องตามราว

แต่ถ้าผู้ใดเกิดพูดไม่รู้จักหยุด หัวเราะเรื่อยไปก็ดี ยิ้ม
 ค้างเป็นเวลานาน ๆ ก็ดี ผู้หนักคือ **บ้าน** เอง ส่วนศิษย์
 ที่มัครสั่งสอนอบรมดีแล้วจะไม่มีอาการบ้า ๆ อย่างนั้น
 โดยที่ครุสามารถบังคับศิษย์ให้เป็นคนอยู่แล้ว ให้เป็นคน
 อักคนหนึ่ง ซึ่งมีวิชาความรู้ มีมรรยาท และมีความ
 สามารถดีกว่าเดิมจนเรียกได้ว่า **ศิษย์มีครุ** นั้นแหละ
 ครุจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้สอน...

คุณสมบัติทั้ง ๓ ประการของครุ คือ **เป็นผู้มีความ
 หนักแน่น เป็นที่เคารพของศิษย์ และ เป็นผู้สอน
 วิญญานของครุแนบแน่นอยู่กับหลัก ๓ ประการ** เป็น
 อย่างน้อย และ **อานุภาพ** วิญญานของครุ ก็เกิดขึ้น
 หลักการอย่างนั้นจึงสามารถยกศิษย์ชนสู่ดวงภาวะ...

ครุมีรายใดพิเศษออกอย่างหนึ่ง ซึ่งคนอื่นไม่มี สิ่ง
 นั้นคือ **ความเป็นครุ** ครุไม่ใช่เป็น **เรื่องจ้วง** แต่ครุ
 เป็น **เรื่องลำเดียว** ที่มีคุณภาพดี สามารถดำเนินศิษย์
 สั่งห้ามพากไปพ้นห้วงมหรณพ ไปพบแสงสว่างหรือ

ไปพบแหล่งแห่งความเจริญ ครูเป็นผู้ที่ศิษย์จะลบลบลู
มิได้ เพราะครูเป็น บุพการ์บุคคล ของศิษย์ เพราะ
ฉะนั้น ตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงยุคปัจจุบัน หากตำแหน่ง
ราชการ ครูเป็นเพียงชั้นจัตวา ศิษย์เป็นนายพลจัตวา
แต่ก็คงเคารพครูชั้นนั้นเอง ค่าของครูมิใช่ยศที่ สัมมต
ฐาน คือที่ บัง ที่ ชัด ที่ ดาว หรือที่ ชั้นเงินเดือน
ซึ่งทางราชการกำหนดให้ แต่อยู่ที่ สัจจะ คือความ
จริงในข้อที่ว่า เป็นครูเป็นศิษย์ต่อกัน . . .

ฝ่ายศิษย์ มีข้อปฏิบัติ & สถาน ด้วยลักษณะยื่น
รับ ด้วยเข้าไปยื่นคอยรับใช้ ด้วยเชื่อฟัง ด้วย
อุปัฏฐาก ด้วยเรียนศิลปะวิทยาโดยเคารพ

ฝ่ายครู มีข้อปฏิบัติ & สถาน แนะนำ ให้เรียนดี
บอกศิลปะให้สิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพราง ยกย่องให้
ปรากฏในเพื่อนฝูง ทำความขบถกันในทิศทั้งหลาย คือ
จะไปทางทิศไหนก็ฝากฝังมิให้ลำบากหรืออดหยาก

การปฏิบัติต่อกันโดยสถาน & ตั้งที่พระพุทธรองค์

ทรงให้หลักไว้ หรือปรับปรุงให้เหมาะแก่กาลสมัย
 ในปัจจุบันระหว่างศิษย์กับครู ก็เป็นการเชื่อได้แน่ว่า
 ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับครูจะเป็นไปอย่างอบอุ่น
 ปัญหาเรื่องเด็กเกเร หรือเด็กหนีโรงเรียนก็จะน้อยลง
 ตลอดถึงผลการศึกษาในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ก็
 จะเป็นในทางนำชื่นชม สถานการศึกษา ก็จะเป็นแหล่ง
 เพราะคนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติอย่างไม่มี
 ปัญหา เช่นเดียวกับแม่พิมพ์ดี ตัวพิมพ์ก็ต้องออก
 มาดีนั่นเอง...

ด้วยอนุภาพวิญญานของครู

ขอให้ศิษย์ทุกคน จงมีความสำเร็จและมีความสุข
 โดยทั่วกัน

หมายเหตุ:— อปปริย ไม่น่ารัก บาลี อปฺปีย
 สันสกฤต อปรिय ไม่น่ารัก, น่าเกลียด, ไม่ตั้งใจ,
 เสื่อมทราม, เป็นอัปมงคล, ชั่วช้า, ต่ำช้า.

បរិស័ទ វិទ្យាល័យសិក្សាសាស្ត្ររាជវិទ្យាល័យ
អោយបរិស័ទ ភូមិសាស្ត្រ ភូមិសាស្ត្រសិក្សាសាស្ត្រ ប. គ. ២០១៥
